

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Географічний факультет

Кафедра землезнавства та геоморфології



РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Палеогеографія антропогену

для студентів

галузь знань	10 Природничі науки
спеціальність	106 Географія
освітній рівень	Бакалавр
освітня програма	Геоморфологія та природничий туризм
вид дисципліни	Вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2020/2021
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: **Герасименко Наталія Петрівна**, доктор географічних наук, професор кафедри землезнавства та геоморфології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2020

Розробник: Герасименко Наталія Петрівна, доктор географічних наук, професор кафедри
землезнавства та геоморфології, професор

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

С. Бортник проф. Бортник С. Ю.

(підпис)

Протокол № 1 від «31» серпня 2020 р.

Схвалено науково-методичною комісією Географічного факультету

Протокол № 5 від «11» вересня 2020 року

Голова науково-методичної комісії

[підпис]
(підпис)

проф. Запотоцький С.П.
(прізвище та ініціали)

«11» вересня 2020 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – надати студентам здатності розв’язувати складні теоретичні та практичні завдання у професійній діяльності шляхом вивчення закономірності розвитку природи протягом антропогену та дослідження можливості використання знань про палеогеографічну циклічність та її особливості на території України для розробки вірогідних прогнозів майбутніх змін ландшафтів та їх компонентів під впливом природних факторів.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- 1) знати основи загальної геології, геоморфології, літології, еволюції біосфери Землі, методів палеогеографічних досліджень;
- 2) володіти загальними методами палеогеографічних досліджень;
- 3) володіти елементарними навичками системного аналізу, розуміти причинно-наслідкові зв’язки між компонентами природи.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Дисципліна складається з двох змістових модулів. У першому аналізуються принципи періодизації антропогену, глобальні та регіональні шкали періодизації, детально розглядаються проблеми визначення нижнього межі квартеру і його підрозділів, особливості абіотичних та біотичних компонентів природи в світі та на території сучасної України в еоплейстоцені, ранньому та середньому неоплейстоцені; особливості виникнення та еволюції людини у першій половині антропогену.

У другому змістовому модулі розглядаються особливості абіотичних та біотичних компонентів природи в світі та на території сучасної України в пізньому плейстоцені та голоцені; особливості еволюції людини у цей час, а також основні закономірності природи в антропогені для цілей довгострокових прогнозів змін географічної оболонки в майбутньому під впливом природних факторів.

Навчальна дисципліна «Палеогеографія антропогену» є однією з складових комплексної підготовки освітньо-професійної програми «Геоморфологія та природничий туризм» спеціальності 106-«Географія».

4. Завдання вивчення дисципліни полягає у формуванні уявлень про схеми періодизації плейстоцену та голоцену України, зарубіжних країн та глобальну морську ізотопну шкалу; основні закономірності розвитку давньої географічної оболонки у плейстоцені та голоцені; особливості будови, літолого-палеопедологічні ознаки, склад палеонтологічних решток кожного кліматоліту плейстоцену; особливості природи палеогеографічних етапів плейстоцену та голоцену на території України та їх відміни від таких у сусідніх регіонах; методи палеогеографічного прогнозування майбутніх природних змін; набутті навичок використання основних прийомів реконструкцій давнього клімату і ландшафтів за комплексом палеогеографічних даних; кореляції загальних схем детальної стратиграфії та палеогеографії плейстоцену і голоцену із міжнародною шкалою, шкалами Західної, Південної та Східної Європи; визначення кліматолітів у розрізах плейстоцену України; розроблення регіональних стратиграфічних схем і схем палеогеографічної етапності плейстоцену.

В результаті опанування поставлених завдань студенти набувають наступні компетентності:

- ЗК 4. Здатність до критичного мислення, аналізу і синтезу;
- ФК 1. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії розвитку і складу географічної оболонки;
- ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних засобів у польових і лабораторних умовах;
- ФК 7. Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному);

ФК 8. Здатність самостійно досліджувати, аналізувати просторово-часові параметри організації ландшафтів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	принципи періодизації антропогену; глобальну та регіональні шкали періодизації антропогену; підходи до визначення нижньої межі антропогену та меж його підрозділів	<i>лекція, самостійна робота</i>	<i>модульні контрольні роботи, залік</i>	<i>до 5 %</i>
1.2	особливості палеогеографічних умов еоплейстоцену в світі; чинники появи давньої людини та особливості її еволюції	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.3	особливості палеогеографічних умов еоплейстоцену на території України; абіотичні та біотичні компоненти еоплейстоценових ландшафтів	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.4	особливості палеогеографічних умов раннього неоплейстоцену в світі	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.5	особливості палеогеографічних умов раннього неоплейстоцену на території України; абіотичні та біотичні компоненти ландшафтів того часу	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.6	особливості палеогеографічних умов середнього неоплейстоцену в світі; розвиток матеріальних культур	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.7	особливості палеогеографічних умов середнього неоплейстоцену на території України; абіотичні та біотичні компоненти ландшафтів того часу	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.8	особливості палеогеографічних умов пізнього неоплейстоцену в світі; розвиток матеріальних культур	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.9	особливості палеогеографічних умов пізнього неоплейстоцену на території України; абіотичні та біотичні компоненти ландшафтів того часу	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.10	особливості природних умов голоцену у світі та Україні	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
1.11	основні особливості розвитку природи в антропогені	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 5 %</i>
2.1	корелювати схеми палеогеографічної етапності четвертинного періоду Західної Європи та України	<i>практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>оцінювання виконання практичних робіт, модульні контрольні</i>	<i>до 35 %</i>
2.2	порівнювати регіональні схеми палеогеографічної етапності	<i>практичне заняття,</i>		

	четвертинного періоду території України	самостійна робота	роботи, залік	
2.3	визначати та описувати кліматоліти четвертинного періоду у лесово-грунтових розрізах України	практичне заняття, самостійна робота		
2.4	будувати графіки динаміки палеоландшафтів упродовж четвертинного періоду	практичне заняття, самостійна робота		
3.1	вміти представляти інформацію про особливості палеогеографічної етапності четвертинного періоду широкому колу слухачів	практичне заняття, самостійна робота	оцінювання виконання практичних робіт, залік	до 5 %
3.2	презентувати одержані результати за допомогою сучасних технічних засобів	практичне заняття, самостійна робота		
4.1	Розробляти вірогідні прогнози майбутніх змін ландшафтів та їх компонентів під впливом природних факторів.	практичне заняття, самостійна робота		до 5 %

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Програмні результати навчання (назва)	1.											2.				3.		4.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2	3	4	1	2	1
ПРН 1. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в галузях предметної області географічних наук												+	+	+	+			
ПРН 6. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад географічної оболонки та її компонентів																		+
ПРН 7. Застосовувати моделі, методи і дані природничих і суспільних наук, інформаційних технологій тощо при вивченні формування і розвитку об'єктів і процесів географічної оболонки.																+	+	
ПРН 10. Аналізувати склад і будову природно-географічних об'єктів і систем у палеогеографії на різних просторово-часових рівнях.												+	+	+	+			
ПРН 12. Знати і застосовувати	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+							

теорії, парадигми, концепції та принципи в галузях предметної області географії, зокрема палеогеографії.																			
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

7. Схема формування оцінки: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами написання модульних контрольних робіт (МКР), виконання практичних робіт, складання заліку.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

1. результати навчання – **1 (знання РН 1.1-1.6)** – до 55%;
2. результати навчання – **2 (вміння РН 2.1-2.4)** - до 35%;
3. результати навчання – **3 (комунікація)** - до 5%
4. результати навчання – **4 (автономність та відповідальність 4.1-4.2)** - до 5%

7.1. Форми оцінювання студентів:

У курсі передбачено 2 змістовні частини. Заняття проводять у вигляді лекцій та практичних. Завершується дисципліна заліком.

- **семестрове оцінювання:** кількість балів, яку студент одержує протягом семестру, є сумою балів, що були одержані при оцінюванні практичних робіт і написання модульних контрольних робіт.

1. практичні роботи: мінімум – 24 бали, максимум – 40 балів (24/40 б.);
2. модульні контрольні роботи: мінімум – 10 балів, максимум – 20 балів (10/20 б.).

Оцінювання за формами контролю:

Форми контролю	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2	
	Min. – 17 балів	Max. – 30 балів	Min. – 17 балів	Max. – 30 балів
Практичні роботи	«3» x 4 = 12	«5» x 4 = 20	«3» x 4 = 12	«5» x 4 = 20
Модульна контрольна робота 1	«5» x 1 = 5	«10» x 1 = 10		
Модульна контрольна робота 2			«5» x 1 = 5	«10» x 1 = 10

- **умови допуску до підсумкового заліку:** обов'язковим для заліку є здача всіх практичних робіт, передбачених робочою програмою і написання модульних контрольних робіт. Рекомендований мінімум для допуску до заліку – 34 бали. Для студентів, які набрали менше 34 балів (*рекомендований мінімум*) обов'язковою умовою для отримання допуску до заліку є написання рефератів по питанням пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

- **підсумкове оцінювання у формі заліку проводиться письмово.** Максимальна кількість балів на заліку – 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 26 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	17	17	26	60
Максимум	30	30	40	100

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 716- 32 від 31 серпня 2018 року.

7.2. Організація оцінювання: практичні роботи оцінюються після їх виконання згідно графіку проведення практичних робіт.

У змістовий модуль 1 входять теми 1-2, завершується написанням модульної контрольної роботи №1, у змістовий модуль 2 – теми 3-4, завершується написанням модульної контрольної роботи №2.

Шкала відповідності

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин			
		лекції	практичні заняття	консульт.	самостійна робота
Змістовий модуль 1					
Тема 1: Періодизація антропогену. Палеогеографія еоплейстоцену					
1	Принципи періодизації антропогену. Глобальна та регіональні шкали періодизації антропогену. Проблема нижньої межі антропогену та меж його підрозділів	2	2		4
2	Палеогеографія еоплейстоцену у світі. Поява та розвиток людини та її матеріальної культури.	2			4
3	Палеогеографія еоплейстоцену в Україні. Абіотичні та біотичні компоненти ландшафту.	2	2		2
Тема 2: Палеогеографія раннього та середнього неоплейстоцену					
4	Палеогеографія раннього неоплейстоцену у світі.	2			4
5	Палеогеографія раннього неоплейстоцену в Україні. Абіотичні компоненти ландшафту та ґрунти.	2			
6	Палеогеографія раннього неоплейстоцену в Україні. Біотичні компоненти ландшафту. Розвиток людини та її матеріальної культури.		2		
7	Палеогеографія середнього неоплейстоцену у світі.	2			4
8	Палеогеографія середнього неоплейстоцену в Україні. Абіотичні та біотичні компоненти ландшафту. Розвиток людини та її матеріальної культури.	2	1		4
	Модульна контрольна робота № 1*		1		
Змістовий модуль 2.					
Тема 3: Палеогеографія пізнього плейстоцену і голоцену					
9	Палеогеографія пізнього плейстоцену в світі.	2			4
10	Палеогеографія пізнього неоплейстоцену в Україні. Абіотичні компоненти ландшафту та ґрунти.	2	1		4
11	Палеогеографія пізнього неоплейстоцену в Україні. Біотичні компоненти ландшафту. Розвиток людини та її матеріальної культури.	2	1		
12	Палеогеографія голоцену у світі	2			4
13	Палеогеографія голоцену в Україні	2	2		4
Тема 4. Основні закономірності розвитку природи в антропогені					
14	Закономірності розвитку природи в	2	1		8

	антропогені як основа палеогеографічного прогнозування				
	Консультація			2	
	Модульна контрольна робота № 2*		1		
	Всього	28	14	2	46

*Модульна контрольна робота проводиться на останньому практичному занятті відповідного змістового модуля

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Практичні заняття – **14 год.**

Самостійна робота – **46 год.**

Консультації – **2 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна (базова):

1. Веклич М.Ф. Проблемы палеоклиматологии. – К., Наук. Думка, 1987. – 190 с.
2. Веклич М.Ф. Основы палеоландшафтоведения. – К., Наук. Думка, 1990. – 191 с.
3. Веклич М.Ф., Сиренко Н.А., Матвишина Ж.Н., Мельничук И.В., Передерий В.И., Турло С.И. Палеоландшафты. Плейстоцен. – К., Наук. Думка, 1977. – 165 с.
4. Веклич М.Ф., Сиренко Н.А., Матвишина Ж.Н., Мельничук И.В., Передерий В.И., Турло С.И., Герасименко Н.П., Возгрин Б.Д. Палеогеография Киевского Приднепровья. – К., Наук. Думка, 1984. – 176 с.
4. Динамика ландшафтов Северной Евразии за последние 130 000 лет. – Москва, ГЕОС, 2003. – 285 с.
5. Зубаков В.А. Глобальные климатические события плейстоцена. – Ленинград: Гидрометеиздат, 1986. – 287 с.
6. Климаты Северной Евразии в кайнозое. – Москва, ГЕОС, 2001. – 328 с
7. Куница Н.А. Природа Украины в плейстоцене. – Черновцы: Рута, 2007. – 239 с.
8. Матвишина Ж.М., Герасименко Н.П., Передерий В.И., Івченко А.С., Брагин А.М. Просторово-часова кореляція палеогеографічних умов четвертинного періоду на території України. – К., Наук. Думка, 2010. – 198 с.
9. Мельничук І.В. Палеоландшафти України в антропогені. – К.: ВГЛ “Обрії”, 2004. – 208 с.
10. Рослый И.М. Палеогеография Украины в антропогене. – К., Вища школа, 1988. – 205 с.
11. Сиренко Н.А., Турло С.И. Развитие почв и растительности Украины в плиоцене и плейстоцене. – К.: Наук. думка, 1986. – 186 с.
12. Стратиграфическая схема четвертичных отложений Украины // Веклич М.Ф., Сиренко Н.А., Матвишина Ж.Н. и др. – К., Госком геологии Украины, 1993. – 40 с. (8 табл.).

Додаткова:

13. Болиховская, Н.С. Эволюция лессово-почвенной формации Северной Евразии – М.: Изд-во Московского ун-та, 1995. – 268 с.
14. Веклич М.Ф. Палеозтапність і стратотипи ґрунтових формацій пізнього кайнозоя України. – К.: Наук. думка, 1990. – 203 с.
15. Веклич М.Ф., Сиренко Н.О., Дубняк В.А., Майська Ж.М., Мельничук І.В., Паришкура С.І. Розвиток ґрунтів України у пізньому кайнозое. – К., Наук. Думка, 1973. – 272 с.
16. Величко, А.А. Природный процесс в плейстоцене / А.А.Величко. – М.: Наука, 1973. – 256 с.

17. Герасименко Н.П. Розвиток зональних ландшафтів четвертинного періоду на Україні / Автореф. док. геогр. наук – К., Ін-т географії НАНУ, 2004. – 45 с.
18. Герасименко Н.П., Педанюк Г.И. Палеогеографическая этапы плиоцена и плейстоцена Донбасса. – М., ВИНТИ, 1993. – 499 с.
19. Гричук В.П. История растительности Русской равнины в плейстоцене. – М.: Наука, 1989. – 188 с.
20. Имбри Дж., Имбри К.П. Тайны ледниковых эпох. М.: Прогресс, 1988. – 263 с.
21. Марков К.К. Палеогеография. – М., Изд-во МГУ, 1960. – 258 с.
22. Природа и древний человек. Под редакцией Г.И.Лазукова. – М., 1991. – 257 с.
23. Хотинский Н.А. Голоцен Северной Евразии. – М.: Наука, 1997. – 200 с.
24. Black Sea-Mediterranean corridor during the last 30 ky: sea level change and human adaptation. – IGCP 521- INQUA 0501. – Izmir, DEU Publishing House, 2009. – 191 p.